



IRWiR PAN



KRAJOWE CENTRUM  
EDUKACJI ROLNICZEJ  
W BRWINOWIE



**Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN**

**WYTYCZNE NAUCZANIA W RAMACH PROJEKTU  
PROGRAM EDUKACYJNY**

**WZMOCNIENIE KOMPETENCJI KLUCZOWYCH W ZAKRESIE INICJATYWNOŚCI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI WŚRÓD UCZNIÓW SZKÓŁ  
ROLNICZYCH W POLSCE- CEKIN**

WARSZAWA 2010



**KAPITAŁ LUDZKI**  
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**UNIA EUROPEJSKA**  
EUROPEJSKI  
FUNDUSZ SPOŁECZNY



Projekt "Wzmocnienie kompetencji kluczowych w zakresie inicjatywności i przedsiębiorczości wśród uczniów szkół rolniczych w Polsce – CEKIN" jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia.

**Koordinacja prac, recenzja i opracowanie redakcyjne:**

Andrzej Hałasiewicz  
Ryszard Kamiński  
Mirostaw Drygas

**Autorzy:**

Andrzej Hałasiewicz  
Ryszard Kamiński  
Marek Gąsiorowski  
Krystian Połomski  
Janusz Majewski  
Zdzisław Ginalski  
Barbara Sazońska  
Klara Malecka  
Bożena Łęcka Mularczyk  
Wojciech Knieć  
Adam Futymski  
Barbara Kucharska

**PODZIAŁ MATERIAŁU NAUCZANIA**

Lp.	Karta scenariusza	Orientacyjna liczba godzin
I	Wieś, w której mieszkam	10
II	Organizacja i instytucje w życiu wsi	12
III	Produkty lokalne i regionalne	11
IV	Dziedzictwo kulturowe i ład przestrzenny wsi	10
V	Turystyka wiejska	14
VI	Wieś a odnawialne źródła energii	9
VII	Rolnik- strażnik środowiska i krajobrazu	8
VIII	Internet na wsi	5
IX	Przedsiębiorczość wiejska	13
X	Programy wsparcia społeczności wiejskich	12
XI	Podejście LEADER jako metoda rozwoju wsi	9
XII	Moja wieś jutra	7
	<b>Razem</b>	<b>120</b>

**PODZIAŁ MATERIAŁU Z WYODRĘBNIENIEM CEŁÓW KSZTAŁCENIA I GŁÓWNYCH TREŚCI PROGRAMOWYCH**

Numer karty	Cele kształcenia	Materiał nauczania	
		Główne treści programowe	Ćwiczenia
1	2	3	4
<b>I</b>	<b>WIEŚ, W KTÓREJ MIESZKAM</b>		
	<p>1.1.1. Refleksja nad własnym miejscem zamieszkania ucznia.</p> <p>1.1.2. Poznanie specyficznych cech miejsca zamieszkania i jego okolic.</p> <p>1.1.3. Identyfikacja instytucji i usług publicznych.</p> <p>1.1.4. Rozpoznanie firm produkcyjnych i usługowych.</p> <p>1.1.5. Poznanie ciekawych mieszkańców.</p> <p>1.1.6. Poznanie organizacji społecznych działających w miejscu zamieszkania ucznia.</p>	<p>-Przedstawienie programu nauczania i podkreślenie jego eksperymentalnego charakteru.</p> <p>-Zdefiniowanie zadania na następne zajęcia zgodnie z celami opisanymi w punkcie 1.</p> <p>Lepsze poznanie własnej miejscowości, identyfikacja jej zasobów, estetyka wsi, układ przestrzenny, ludzie i instytucje.</p>	<p>Ćwiczenie 1. Prezentacje uczniów.</p> <p>Ćwiczenie 2. Dyskusja – Dobre i złe strony mieszkania na wsi lub w małym mieście.</p>
<b>II</b>	<b>ORGANIZACJA I INSTYTUCJE W ŻYCIU WSI</b>		
	<p>1.1.1. Poznanie znaczenia organizacji i instytucji społecznych w życiu wsi.</p> <p>1.1.2. Zapoznanie się z najważniejszymi organizacjami występującymi w przeszłości.</p> <p>1.1.3. Poznanie współczesnych form</p>	<p>- Czym jest organizacja i instytucja wiejska?</p> <p>- Definicje instytucji i organizacji.</p> <p>- Klasyfikacja najważniejszych organizacji w życiu polskiej wsi.</p> <p>- Przykłady organizacji rolniczych w Unii Europejskiej.</p>	<p>Ćwiczenie 1. Mapa organizacji z mojej wsi.</p> <p>Ćwiczenie 2. Kto pomaga rolnikom? – diagram Venna.</p> <p>Ćwiczenie 3. Razem czy osobno – debata oksfordzka na temat: czy rolnicy powinni</p>

	<p>organizacji społeczności wiejskich.</p> <p>1.1.4. Nabycie umiejętności rozpoznawania przejawów aktywności organizacji na wsi oraz nawiązanie kontaktu z organizacjami działającymi w miejscu zamieszkania uczniów lub w pobliżu szkoły.</p>		<p>tworzyć i przystępować do grup producenckich.</p>
<b>III</b>	<b>PRODUKTY LOKALNE I REGIONALNE</b>		
	<p>1.1.1. Przekazanie wiedzy i podniesienie świadomości w zakresie rozwoju rynku produktów lokalnych i regionalnych oraz ich roli w rozwoju obszarów wiejskich.</p> <p>1.1.2. Poznanie najważniejszych źródeł praktycznych informacji na temat produktów lokalnych i regionalnych oraz nabycie umiejętności samodzielnego z nich korzystania.</p> <p>1.1.3. Budowanie zdolności do rozumienia potencjału obszarów wiejskich w zakresie możliwości wytwarzania i promocji produktów lokalnych i regionalnych oraz możliwości ich wykorzystywania w rozwoju gospodarczym i zrównoważonym.</p> <p>1.1.4. Zapoznanie uczniów z polityką Unii Europejskiej i polityką Polski w zakresie rozwoju rynku produktów lokalnych i regionalnych.</p> <p>1.1.5. Promowanie rozwoju lokalnych i</p>	<p>-Rozwój globalny – problemy lokalne obszarów wiejskich</p> <p>-Przewidywane zmiany na obszarach wiejskich</p> <p>-Nowe, inne funkcje obszarów wiejskich</p> <p>-Nasze zasoby i sposoby ich zachowania</p> <p>-Co to są produkty lokalne, tradycyjne i regionalne?</p> <p>-Jak podwyższyć wartość produktów na rynku</p> <p>-Zapoznanie się z lokalnymi produktami</p> <p>-Europejska polityka w zakresie wyróżniania produktów regionalnych</p> <p>-Krajowa polityka w zakresie wyróżniania produktów</p> <p>-Polskie produkty lokalne i regionalne</p> <p>-Produkty lokalne a rozwój obszarów wiejskich</p>	<p>Ćwiczenie 1. Identyfikacja przewidywanych zmian na obszarach wiejskich:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- zmiany pozytywne,</li> <li>- zmiany negatywne</li> </ul> <p>Ćwiczenie 2. Identyfikacja nowych funkcji obszarów wiejskich.</p> <p>Ćwiczenie 3. Identyfikacja posiadanych zasobów i sposobów ich zachowania.</p> <p>Ćwiczenie 4. Rola produktów lokalnych i regionalnych w procesach rozwoju wsi, w szczególności w kontekście:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- rozwoju przedsiębiorczości,</li> <li>- rozwoju turystyki wiejskiej,</li> <li>- organizacji życia na wsi</li> </ul> <p>Ćwiczenie 5. Wizyta w zakładzie produkcyjnym- Identyfikacja cech wyróżniających produkty lokalne.</p>

	<p>regionalnych produktów jako możliwości tworzenia nowych miejsc pracy, rozwoju lokalnego, zachowania dziedzictwa środowiska wiejskiego i zasobów naturalnych.</p> <p>1.1.6. Ukształtowanie postaw i zachowań umożliwiających rozumienie procesów rozwoju produktów lokalnych i regionalnych oraz rynku tych produktów.</p>		<p>Ćwiczenie 6. Identyfikacja produktów lokalnych swojego regionu.</p>
<b>IV</b>	<b>DZIEDZICTWO KULTUROWE I ŁAD PRZESTRZENNY WSI</b>		
	<p>1.1.1. Zapoznanie uczniów z koncepcją dziedzictwa kulturowego.</p> <p>1.1.2. Uwrażliwienie uczniów na różne przejawy dziedzictwa kulturowego, które można odnaleźć w najbliższym otoczeniu.</p> <p>1.1.3. Refleksja uczniów nad własnymi korzeniami i tożsamością .</p> <p>1.1.4. Zapoznanie uczniów z możliwościami odkrywania historii oraz pamięci „małych ojczyzn”.</p> <p>1.1.5. Ukazanie możliwości związanych z pracą na rzecz ratowania dziedzictwa kulturowego.</p>	<p>-Przedstawienie zarysu koncepcji dziedzictwa kulturowego</p> <p>-Pogłębienie rozumienia koncepcji dziedzictwa kulturowego oraz potrzeby jego ochrony</p> <p>-Lepsze zrozumienie elementów składowych dziedzictwa kulturowego</p> <p>-Poznanie historii własnej rodziny</p>	<p>Ćwiczenie 1. Dyskusja – dylematy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.</p> <p>Ćwiczenie 2. „Każde miejsce opowiada swoją historię” .</p> <p>Ćwiczenie 3. Tworzenie drzewa genealogicznego własnej rodziny.</p>
<b>V</b>	<b>TURYSTYKA WIEJSKA</b>		
	<p>1.1.1. Poznanie specyfiki turystyki wiejskiej oraz agroturystyki w porównaniu z innymi formami turystyki, zwłaszcza masowej.</p>	<p>-Historia turystyki na świecie i w Polsce</p> <p>-Charakterystyka wybranych form turystyki</p> <p>-Korzyści i koszty z rozwijania turystyki we wsi, gminie i powiecie</p>	<p>Ćwiczenie 1. Stworzenie wykazu adresów instytucji, organizacji i firm (w powiecie), które mogą być przydatne przy prowadzeniu działalności turystycznej.</p>

	<p>1.1.2. Rozpoznanie i ocena atrakcyjności walorów turystycznych swojej okolicy (obszar minimum powiatu, maksimum województwa).</p> <p>1.1.3. Znajomość systemu organizacji i instytucji turystycznych w Polsce.</p> <p>1.1.4. Poznanie podstawowych regulacji prawnych oraz aspektów ekonomicznych związanych z prowadzeniem działalności turystycznej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>-Specyfika turystyki wiejskiej i agroturystyki</li> <li>-Atrakcje wsi do zaoferowania turystom</li> <li>-Zasoby osobowe</li> <li>-Jakość usług</li> <li>-Pomysł na biznes agroturystyczny</li> <li>-Elementy składowe obiektu wiejskiej bazy noclegowej</li> <li>-Zasady urządzania i wyposażania wiejskiej bazy noclegowej</li> <li>-Instytucje i organizacje zajmujące się turystyką wiejską</li> <li>-Główne akty prawne i inne regulacje</li> <li>-Aspekty ekonomiczne</li> </ul>	<p>(dla organizatora).</p> <p>Ćwiczenie 2. Stworzenie wykazu instytucji, organizacji i firm (w powiecie) przydatnych dla turystów.</p> <p>Ćwiczenie 3. Stworzenie wykazu aktów prawnych niezbędnych do prowadzenia działalności turystycznej.</p> <p>Ćwiczenie 4. Arkusz kategoryzacji wiejskiej bazy noclegowej.</p> <p>Ćwiczenie 5. Arkusze kalkulacyjne do analiz ekonomicznych. Obliczenia na podstawie dostarczonych danych.</p> <p>Ćwiczenie 6. Analiza studium przypadku – wybrany obiekt turystyki wiejskiej.</p> <p>Ćwiczenie 7. Stworzenie wykazu informacji na temat środków pomocowych dot. turystyki wiejskiej. Analiza wybranego wniosku.</p>
<b>VI</b>	<b>WIEŚ A ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII</b>		
	<p>1.1.1. Podniesienie świadomości uczniów w związku ze zmianami klimatycznymi oraz ich negatywnym wpływem na środowisko i produkcję rolną.</p> <p>1.1.2. Zapoznanie z przedsięwzięciami międzynarodowymi, polityką Unii Europejskiej i polityką Polski w walce ze zmianami klimatycznymi.</p> <p>1.1.3. Pokazanie możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii jako sposobu</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>-Rys historyczny ochrony klimatu na świecie – uwarunkowania prawne</li> <li>-Polityka Unii Europejskiej i Polski w zakresie rozwoju odnawialnych źródeł energii</li> <li>-Biomasa w energetyce</li> <li>-Energia słońca</li> <li>-Biogazownie</li> <li>-Energia słońca</li> <li>-Energia wiatru i wody</li> <li>-Energia geotermalna, pompy ciepła</li> </ul>	<p>Ćwiczenie 1. Po analizie lokalnych uwarunkowań zaproponuj wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w swoim domu lub gospodarstwie.</p> <p>Ćwiczenie 2. Znajdź najkorzystniejsze źródła finansowania dla swoich pomysłów.</p>

	<p>na ograniczenie kosztów utrzymania gospodarstw domowych i obniżenia kosztów produkcji.</p> <p>1.1.4. Wskazanie na lokalne wykorzystanie odnawialnych źródeł energii jako źródło dodatkowych dochodów dla gospodarstwa lub jako sposobu na biznes.</p> <p>1.1.5. Promowanie rozwoju odnawialnych źródeł energii jako możliwości tworzenia nowych miejsc pracy, rozwoju lokalnego, zachowania dziedzictwa środowiskowego i zasobów naturalnych dla przyszłych pokoleń.</p> <p>1.1.6. Zachęcanie do zastępowania konwencjonalnych źródeł energii innowacyjnymi technologiami zalecanymi przez politykę energetyczną Polski.</p>	-Źródła finansowania inwestycji OZE	
<b>VII</b>	<b>ROLNIK- STRAŻNIK ŚRODOWISKA I KRAJOBRAZU</b>		
	<p>1.1.1. Rozumienie wzajemnych zależności między człowiekiem i jego środowiskiem.</p> <p>1.1.2. Pogłębienie wiedzy o stanie środowiska w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem swojego regionu.</p> <p>1.1.3. Znajomość podstawowych metod i technik przeciwdziałania niekorzystnym przekształceniom środowiska.</p> <p>1.1.4. Gotowość do czynnego udziału w działaniach na rzecz ochrony środowiska.</p> <p>1.1.5. Traktowanie środowiska jako</p>	<p>-Wpływ rolnictwa na środowisko</p> <p>-Przyroda terenów rolnych</p> <p>-Zasoby przyrody i ich ochrona</p> <p>-Europejska Sieć Ekologiczna NATURA 2000 jako najnowsza metoda ochrony przyrody</p> <p>-Europejska Sieć Ekologiczna NATURA 2000 jako -najnowsza metoda ochrony przyrody</p> <p>-Zasady zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich</p>	<p>Zajęcia terenowe – wycieczka do obszaru objętego formą ochrony, np. parku krajobrazowego.</p>



	wspólnego dobra. 1.1.6. Szacunek wobec wszystkich istot żywych.		
<b>VIII</b>	<b>INTERNET NA WSI</b>		
	1.1.1. Usystematyzowanie rozumienia terminu „technologie informacyjno-komunikacyjne”. 1.1.2. Usystematyzowanie i rozwinięcie wiedzy uczniów na temat roli technologii informacyjnych w życiu mieszkańców i społeczności wsi. 1.1.3. Zapoznanie uczniów ze stronami WWW przydatnymi dla rolników i innych mieszkańców wsi.	-Technologie informacyjno-komunikacyjne na wsi: korzyści -Zajęcia w sali komputerowej -Internet na wsi: wykorzystanie	Ćwiczenie 1. Znaczenie terminu „Technologie informacyjne i komunikacyjne”. Ćwiczenie 2. Znaczenie określeń „rozwój osobisty”, „rozwój społeczny”, „rozwój ekonomiczny”. Ćwiczenie 3: Technologie informacyjno-komunikacyjne w rozwoju wsi. Ćwiczenie 4: Technologie informacyjne w gospodarstwie rolnym. Ćwiczenia w sali komputerowej.
<b>IX</b>	<b>PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WIEJSKA</b>		
	1.1.1. Poznanie polityki Unii Europejskiej w zakresie przedsiębiorczości. 1.1.2. Poznanie psychologicznych aspektów prowadzenia działalności gospodarczej oraz kształtowanie postaw przedsiębiorczych i motywowanie do podejmowania własnej działalności gospodarczej. 1.1.3. Poznanie przykładów działalności gospodarczych w różnych dziedzinach ze szczególnym uwzględnieniem rynku	-Polityka Unii Europejskiej w zakresie przedsiębiorczości -Psychologiczne aspekty prowadzenia działalności gospodarczej -Działalność pozarolnicza na obszarach wiejskich -Uruchamianie działalności gospodarczej – podstawy formalne i prawne zakładania firmy -Instrumenty wsparcia działalności gospodarczej – fundusze unijne na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej	Ćwiczenie 1. Uczniowie podzieleni na grupy przygotowują wcześniej mapę gminy, na terenie której znajduje się szkoła, zaznaczają istniejące firmy. Podczas lekcji na tablicy wypisują rodzaje działalności firm w najbliższej okolicy. Jakich usług i jakich firm brakuje. Dlaczego?  Ćwiczenie 2. Analiza stron urzędów pracy, gmin, starostw, prasy lokalnej.

	<p>lokalnego.</p> <p>1.1.4. Umiejętność wyboru formy prawno-organizacyjnej i rejestracji własnej działalności gospodarczej.</p> <p>1.1.5. Zapoznanie ze źródłami wsparcia finansowego dla przedsiębiorców.</p> <p>1.1.6. Zapoznanie z podstawowymi pojęciami marketingowymi.</p> <p>1.1.7. Umiejętność negocjowania i rozpoznawania manipulacyjnych technik używanych podczas negocjowania.</p>	<p>oraz inne formy wsparcia dla przedsiębiorców</p> <p>-Wybrane elementy zarządzania firmą</p> <p>-Negocjacje w biznesie – metody i techniki negocjacyjne</p>	<p>Opracowanie listy poszukiwanych specjalistów, pracowników, usług i materiałów. Jakie firmy mogłyby powstać na terenie gminy, powiatu?</p>
<b>X</b>	<b>PROGRAMY WSPARCIA SPOŁECZNOŚCI WIEJSKICH</b>		
	<p>1.1.1. Zapoznanie się z wachlarzem programów adresowanych dla społeczności wiejskich, w tym – w ujęciu historycznym.</p> <p>1.1.2. Poznanie podstawowych reguł przyznawania wsparcia („filozofii wsparcia”).</p> <p>1.1.3. Nabycie podstawowej umiejętności określania możliwego zakresu wsparcia z podziałem na JST, organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorców i rolników.</p> <p>1.1.4. Uświadomienie sobie skali wsparcia dla obszarów wiejskich poprzez odniesienie tego wsparcia do przykładów z najbliższego otoczenia życia ucznia.</p>	<p>-Prezentacja programów wsparcia dla społeczności wiejskich</p> <p>-Filozofia wsparcia społeczności wiejskich ze środków unijnych</p>	<p>Ćwiczenie 1. Prezentacja „Poznaję przykłady wsparcia ze środków unijnych”.</p> <p>Ćwiczenie 2. Udział w grze fabularnej (<i>role playing game</i> – RPG).</p>

XI	PODEJŚCIE LEADER JAKO METODA ROZWOJU WSI		
	<p>1.1.1. Poznanie specyfiki podejścia LEADER jako nowatorskiej metody wsparcia rozwoju obszarów wiejskich i jej różnic w stosunku do „tradycyjnej” metody wsparcia rozwoju obszarów wiejskich.</p> <p>1.1.2. Przekazanie wiedzy na temat tworzenia systemu instytucjonalno-prawnego wdrażania podejścia LEADER, najważniejszych dokumentów opisujących ten system i ich dostępności.</p> <p>1.1.3. Zapoznanie uczniów z przykładami dobrych wzorów w zakresie podejścia LEADER na poziomie europejskim i krajowym.</p> <p>1.1.4. Poznanie lokalnej grupy działania (LGD) istniejącej w miejscu zamieszkania uczniów, jej organizacji, strategii działania i bieżącego funkcjonowania oraz umiejętności dostrzeżenia osobistych korzyści i szans związanych z istnieniem i działalnością tej LGD.</p> <p>1.1.5. Nabycie praktycznych umiejętności przez uczniów w zakresie korzystania ze wsparcia dostępnego w ramach podejścia LEADER.</p> <p>1.1.6. Poznanie najważniejszych źródeł praktycznych informacji na temat wdrażania podejścia LEADER w Polsce i</p>	<p>-Historia i dzień dzisiejszy podejścia LEADER</p> <p>-Główne zasady wdrażania podejścia LEADER obowiązujące w obecnym okresie programowania 2007-2013</p> <p>-Wdrażanie Osi 4 LEADER na przykładzie miejscowej lokalnej grupy działania i prowadzonej przez nią działalności</p> <p>-Przygotowanie i realizowanie operacji z dofinansowaniem uzyskanym ze środków Osi 4 LEADER</p> <p>-Zastosowanie podejścia LEADER w ramach Osi 4 Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013”</p>	<p>Ćwiczenie 1. Przeprowadzenie analizy stosownych dokumentów i materiałów i na tej podstawie przygotowanie i przedstawienie prezentacji dotyczących następujących zagadnień:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Rola i zadania instytucji zarządzającej, instytucji pośredniczącej i lokalnych grup działania we wdrażaniu Osi 4 LEADER.</li> <li>– Tryb i kryteria wyboru lokalnych grup działania (LGD) do realizacji lokalnych strategii rozwoju (LSR).</li> <li>– Rodzaj działań realizowanych w ramach Osi 4 LEADER.</li> <li>– Wysokość środków finansowych na działania realizowane w ramach Osi 4 LEADER.</li> <li>– Rodzaje operacji, które mogą uzyskać wsparcie w ramach Osi 4 LEADER (mikroprzedsiębiorczość, różnicowanie, odnowa wsi, małe projekty).</li> <li>– Tryb i główne warunki przyznawania pomocy na operacje, które mogą być realizowane w ramach Osi 4 LEADER.</li> <li>– Historia powołania miejscowej LGD, jej forma prawna, skład członkowski i struktura organizacyjna.</li> <li>– Skład i zadania poszczególnych organów LGD, działalność prowadzona</li> </ul>

	umiejętności samodzielnego z nich korzystania.		<p>przez LGD i sposób finansowania tej działalności.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Podstawowe dane o obszarze objętym lokalną strategią rozwoju (LSR) opracowaną dla obszaru działania LGD.</li> <li>– Przyjęte w strategii kierunki rozwoju obszaru, cele ogólne i szczegółowe oraz wskaźniki ich realizacji.</li> <li>– Rodzaje przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach wdrażania LSR.</li> <li>– Rodzaje operacji, które mogą uzyskać wsparcie w ramach wdrażania LSR.</li> <li>– Budżet przewidziany na wdrażanie LSR.</li> <li>– Stosowany przez LGD tryb i kryteria wyboru operacji do finansowania w ramach wdrażania LSR.</li> </ul>
<b>XII</b>	<b>MOJA WIEŚ JUTRA</b>		
	<p>1.1.1. Refleksja nad przyszłością wsi i obszarów wiejskich.</p> <p>1.1.2. Refleksja nad przyszłością miejsca zamieszkania ucznia.</p> <p>1.1.3. Analiza zmian wybranych cech miejsca zamieszkania i jego okolic.</p> <p>1.1.4. Uświadomienie uczniom możliwości wpływu na kształt i przyszłość ich miejsca zamieszkania.</p>	<p>-Tendencje zmian na wsi i ich spodziewane rezultaty w perspektywie 20 lat</p> <p>-Konkretyzacja zmian na przykładzie miejscowości zamieszkania uczniów w perspektywie 10 lat</p> <p>-Wdrażanie Osi 4 LEADER na przykładzie miejscowej lokalnej grupy działania i prowadzonej przez nią działalności</p> <p>-Przyszłość zaczyna się dzisiaj – przykłady projektów mających wpływ na zmiany w miejscowości</p>	<p>Ćwiczenie 1. Dyskusja na temat zmian na wsi w perspektywie 20 lat.</p> <p>Ćwiczenie 2. Prezentacje uczniów „Moja miejscowość za 10 lat”.</p> <p>Ćwiczenie 3. Prezentacja zarysu projektów.</p>